

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII
POLSKIE TOWARZYSTWO HISTORYCZNE

KWARTALNIK HISTORYCZNY

ROCZNIK CXXV

NR 4

WARSZAWA 2018

<http://rcin.org.pl>

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII
POLSKIE TOWARZYSTWO HISTORYCZNE

KWARTALNIK HISTORYCZNY

ZAŁOŻONY PRZEZ XAWEREGO LISKEGO
W 1887 ROKU

ROCZNIK CXXV
2018

4

WARSZAWA 2018

<http://rcin.org.pl>

KOMITET REDAKCYJNY

DÁNIEL BAGI (Pecz, Węgry), RICHARD BUTTERWICK-PAWLIKOWSKI (zastępca redaktora; Londyn, Wielka Brytania), DOROTA DUKWICZ (Warszawa), JERZY DYGDAŁA (Toruń), MARIAN DYGO (Pułtusk–Warszawa), JERZY EISLER (zastępca redaktora; Warszawa), JAROSŁAW HRYCAK (Lwów, Ukraina), MAGDALENA HULAS (Warszawa), MACIEJ JANOWSKI (zastępca redaktora; Warszawa), TOMASZ JUREK (Poznań), BARTOSZ KALISKI (sekretarz; Warszawa), TOMASZ KIZWALTER (Warszawa), SATOSHI KOYAMA (Kioto, Japonia), WOJCIECH KRIEGSEISEN (Warszawa), ROMAN MICHAŁOWSKI (redaktor; Warszawa), KRZYSZTOF MIKULSKI (Toruń), MICHAEL G. MÜLLER (Halle–Wittenberga, Niemcy), BORYS W. NOSOW (Moskwa, Rosja), ANDRZEJ NOWAK (Warszawa), EDWARD OPALIŃSKI (zastępca redaktora; Warszawa), HENRYK SAMSONOWICZ (Warszawa), JERZY STRZELCZYK (Poznań), PHILIPP THER (Wiedeń, Austria), JACEK WIJACZKA (Toruń)

Redaktorzy tematyczni: ROMAN MICHAŁOWSKI (średniowiecze), EDWARD OPALIŃSKI (wieki XVI–XVII), RICHARD BUTTERWICK-PAWLIKOWSKI (wiek XVIII), MACIEJ JANOWSKI (wiek XIX), JERZY EISLER (wiek XX)

ADRES REDAKCJI

Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN
00-272 Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31
tel. +48 22 831 02 61, e-mail: kh@ihpan.edu.pl
<http://www.kh-ihpan.edu.pl>

Redaktor językowy: Małgorzata Świerzyńska
Adiunkt redakcji: Monika Jusupović

© Copyright by Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2018

© All right reserved. No part of this book may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior permission of the publisher, Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk

© Wszelkie prawa zastrzeżone. Przedruk lub odtwarzanie fragmentów tej publikacji w mediach każdego rodzaju wymaga pisemnego zezwolenia Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk

p-ISSN 0023-5903

e-ISSN 2451-1315

Wersja elektroniczna czasopisma jest wersją pierwotną

Kolportaż wersji drukowanej czasopisma prowadzi
Wydawnictwo Naukowe Semper
Dział handlowy i księgarnia:
ul. Bednarska 20 A, 00-321 Warszawa
tel./fax: +48 22 828 49 73
<http://semper.pl>
<http://semper.istore.pl>

SPIS TREŚCI

Grzegorz Pac, Święte dziewictwo, Królowa dziewic i władza w ottońskiej Rzeszy.....	815
Rozalia Kosińska, Sejmiki poselskie 1766 roku	861
Jerzy Gaul, Józef Piłsudski wobec wyborów do parlamentu austriackiego oraz działalności polskich posłów socjalistycznych IX kadencji (1897–1900)	901

ARTYKUŁY RECENZYJNE I RECENZJE

<i>Sociologia historyczna. Wokół wyzwań teoretycznych i praktyki badawczej</i> , red. B. Cymbrowski, K. Frysztacki — Bartosz Kaliski	933
E. Buchberger, <i>Shifting Ethnic Identities in Spain and Gaul, 500–700. From Romans to Goths and Franks</i> — Robert Kasperski	937
<i>Die mittelalterliche Thronfolge im europäischen Vergleich</i> , hrsg. von M. Becher — Zbigniew Dalewski	943
D. Zupka, <i>Ritual and Symbolic Communication in Medieval Hungary under the Árpád Dynasty (1000–1301)</i> — Agnieszka Bartoszewicz	948
C. Grigson, <i>Menagerie. The History of Exotic Animals in England 1100–1837</i> — Konrad Bielecki	953
<i>Friedrich Barbarossa in den Nationalgeschichten Deutschlands und Ostmitteleuropas (19.–20. Jh.)</i> , hrsg. von K. Görich, M. Wihoda — Michał Tomaszek	958
A. Filipek-Misiak, <i>W ogrodzie cnót, wad i grzechów. Problematyka cnót w wybranych średniowiecznych kronikach klasztornych na Śląsku i w Czechach</i> — Monika Juzepczuk	964
<i>Władza i architektura. Rezydencje monarchów i siedziby władz państwowych w Europie — formy i funkcje (XV–XXI w.)</i> , red. nauk. A. Czarniecka, P. Deles, A. Sołtys — Mikołaj Getka-Kenig	968
A. Pečar, D. Tricoire, <i>Falsche Freunde. War die Aufklärung wirklich die Geburtsstunde der Moderne?</i> — Maciej Janowski	976
<i>Korespondencja polityczna Stanisława Augusta. Augustyn Deboli 1780 / Korespondencja polityczna Stanisława Augusta. Augustyn Deboli 1781</i> , oprac. E. Zielińska, A. Danilczyk — Paweł Zajac	980
W. Molik, <i>Polscy studenci na uniwersytetach niemieckich od końca XVIII do początku XX wieku</i> — Joanna Schiller-Walicka	984

E. Lamberts, <i>The Struggle with Leviathan. Social Responses to the Omnipotence of the State, 1815–1965</i> — Tomasz Pudłocki	989
J. Komorowski, <i>Teatr i widowiska na Wołyniu do 1863 roku. Z przydaniem Ziemi Kijowskiej</i> — Tadeusz Epsztein	994
D. Grabowska-Pieńkosz, <i>Zapisani w pamięci. Nauczyciele zaboru austriackiego w literaturze pamiętnikarskiej</i> — Tomasz Pudłocki	998
T. Krzemiński, <i>Codziennosc mniejszych miast Pomorza Nadwiślańskiego końca XIX i pierwszych dziesięcioleci XX wieku. Zmiany warunków materialnych i przeobrażenia obyczajowości</i> — Wojciech Turek	1002
<i>Rozliczanie totalitarnej przeszłości. Zbrodnie, kolaboracja i symbole przeszłości</i> , red. A. Paczkowski — Anna Wolff-Powęska	1007
K. Woniak, <i>Verdrängen und Wiederentdecken. Die Erinnerungskulturen in den west- und nordpolnischen Kleinstädten Labes und Flatow seit 1945. Eine vergleichende Studie</i> — Mateusz J. Hartwich	1013
J. Szumski, <i>Polityka a historia. ZSRR wobec nauki historycznej w Polsce w latach 1945–1964</i> — Bożena Witowicz	1015
E. Szpak, <i>„Chory człowiek jest wtedy jak coś go boli”. Społeczno-kulturowa historia zdrowia i choroby na wsi polskiej po 1945 r.</i> — Natalia Jarska	1021

IN MEMORIAM

Andrzej Wędzki (14 XI 1927 — 13 XII 2017) — Ryszard Grzesik	1029
---	------

ZAWARTOŚĆ ROCZNIKA

Spis treści rocznika CXXV	1035
Spis autorów	1042
Spis recenzentów wewnętrznych i zewnętrznych	1044

CONTENTS

Grzegorz Pac, <i>Holy Virginity, the Queen of Virgins, and Power in the Ottonian Reich</i>	815
Rozalia Kosińska, <i>The Dietines of 1766</i>	861
Jerzy Gaul, <i>The Stance of Józef Piłsudski Regarding the Election to the Austrian Parliament and Activities of the Polish Socialist Deputies of the Ninth Term (1897–1900)</i>	901

CRITICAL ARTICLES — REVIEWS

Reviews	933
---------------	-----

IN MEMORIAM	1029
-------------------	------

TABLE OF CONTENTS	1035
-------------------------	------

SPIS TREŚCI ROCZNIKA CXXV*

Bębnik Grzegorz, „Incydent” w Stopnicy 9 września 1939 roku — między zbrodnią sądową a egzekucją.....	1	65
Czubaty Jarosław, Księstwo Warszawskie — pierwsze nowoczesne państwo polskie?	2	365
From the Editors	Eng. 2	5
Gaul Jerzy, Józef Piłsudski wobec wyborów do parlamentu austriackiego oraz działalności polskich posłów socjalistycznych IX kadencji (1897–1900)	4	901
Górny Maciej, Karty na stół. Geografia i granice nowej Europy po I wojnie światowej.....	2	427
Jarska Natalia, A Patriarchal Marriage? The Women’s Movement and the Communist Party in Poland (1945–1989)	Eng. 2	7
Korczak-Siedlecka Jaśmina, Czy chłop miał honor? Zastosowanie kategorii honoru w badaniach nad społeczeństwem nowożytnym.	3	633
Kosińska Rozalia, Sejmiki poselskie 1766 roku	4	861
Kupisz Dariusz, Próby organizacji wojsk „obrony domowej” przez szlachtę województw kijowskiego, braclawskiego i czernihowskiego (1649–1650).....	1	5
Kuźma-Markowska Sylwia, „Pomagajcie polskim dzieciom”. Humanitarna mobilizacja amerykańskiej opinii publicznej po I wojnie światowej.....	3	657
Od Redakcji. Jak państwa upadają i jak odradzają się na nowo	2	255
Opaliński Edward, Kryzys, rozpad i odrodzenie I Rzeczypospolitej w okresie II wojny północnej (1655–1660).....	2	337
Pac Grzegorz, Święte dziewictwo, Królowa dziewic i władza w ottońskiej Rzeszy.....	4	815
Pałka Jarosław, The Vistula Programme. Nuclear Weapons for the Polish People’s Army in Case of War	Eng. 2	69

* Rocznik składa się z 4 zeszytów polskich i 1 anglojęzycznego – English-Language Edition no. 2 (Eng. 2).

Pasztor Maria, A Circle of Impossibility. The Problem of Disarmament, Détente and Security in Polish-Italian Relations (1958–1969) . . . . .Eng. 2	39
Pleszczyński Andrzej, Kryzys i upadek wczesnych państw słowiańskich oraz ich odbudowa (IX–XI wiek). Zarys problemu	2 263
Skórzyński Jan, KOR and Its Model of Resistance. Study of Dissent and Opposition in the Communist Poland. . . . .Eng. 2	87
Staliūnas Darius, Nowoczesna Litwa – czy istniała alternatywa dla modelu państwa narodowego?	2 403
Szadkowski Paweł, Staropolskie i hiszpańskie piśmiennictwo wojskowe XVI wieku w kontekście teorii rewolucji militarnej. Próba porównania. 3	597
Szelągowska Krystyna, Kryzys państwowości w połowie XVII wieku. Paralela Dania – Rzeczpospolita	2 303
Wesołowski Adrian, Nieśmiertelny i dobroczynny. Historyczne badanie genezy i charakteru sławy Stanisława Staszica	1 29

PRZEGLĄDY – POLEMIKI – MATERIAŁY

Budzyński Radosław, O nieznanym listach Gustawa Manteuffla ze zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Lwowskiego. Komunikat	3 693
Bůžek Václav, Drogi do poznania historii Habsburgów w czeskich naukach historycznych.	2 471
Danielewski Marcin, Odpowiedź na recenzję pióra Tomasza Jurka czyli o grodach raz jeszcze	1 103
Kąkolewski Igor, Nigdy nieumierające ciało państwa, czyli o trwałości toposu (<i>re-</i>)born statehood w europejskiej kulturze politycznej.	2 483
Kizwalter Tomasz, Pozagrobowy żywot Rzeczypospolitej	2 499
Nosow Boris, Państwo (jego powstanie, upadek i odrodzenie) jako historycznie uwarunkowana forma społeczno-politycznej organizacji społeczeństwa.	2 507
Opaliński Edward, Replika na polemikę Przemysława Szpaczyńskiego.	3 689
Pazik Przemysław, Political Catholicism in Poland in 1945–1948. An Overview of Political Activity of Catholics . . . . .Eng. 2	111
Sowa Andrzej Leon, Kilka uwag do recenzji mojej książki <i>Kto wydał wyrok na miasto?</i> autorstwa Stanisława Salmonowicza.	1 115
Szelągowska Grażyna, O zwycięstwie kultury nad polityką. Jak odwieczni wrogowie stworzyli suwerenne państwa i współczesną wspólnotę nordycką	2 517
Ther Philipp, Czechosłowacja jako państwo pohabsburskie. Rozważanie o ciągłości dziejów przed i po 1918 roku.	2 529
Zacharias Michał Jerzy, Jak państwa upadają i jak na nowo powstają?	2 539
Znamierowska-Rakk Elżbieta, Idea narodowa w konfrontacji z zamysłami wspólnotowymi. Przykład Jugosławii	2 555
Żarnowski Janusz, Odbudowa państw narodowych po I wojnie światowej	2 569
Żurawski vel Grajewski Radosław Paweł, Rozważania o upadku i odradzaniu się państw (z okazji setnej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości)	2 575

ARTYKUŁY RECENZYJNE I RECENZJE

Broniarczyk Marcin, O Senatorach koronnych za Władysława IV.	1	149
Jarosz Dariusz, Regarding the Reception of the Stalinist Plan for the Transformation of Nature in Hungary, Czechoslovakia and Poland	Eng. 2	143
Pomierny-Wąsińska Anna, Początki komun(y) w miastach średniowiecznych Włoch w świetle rozważań Chrisa Wickhama	3	705
Prostko-Prostyński Jan, Polityka religijna Teodoryka Wielkiego w nowym ujęciu?	1	119
Wiszewski Przemysław, Niemcy o Polsce i Polakach? O różnych poziomach transferu treści kulturowych w średniowieczu	3	721

*

<i>A Companion to Ostrogothic Italy</i> , ed. J.J. Arnold, M.S. Bjornlie and K. Sessa — Robert Kasperski	Eng. 2	157
<i>Akta sejmikowe województwa lubelskiego 1572–1632</i> , oprac. H. Gmiterek — Edward Opaliński	1	197
Badowicz M., <i>Studium z dziejów wina w państwie zakonu krzyżackiego w Prusach w XIV–XV wieku. Produkcja, dystrybucja, konsumpcja</i> — Marian Dygo	3	738
„Biblioteka Epoki Nowożytej” 4 2016, 1: <i>Liberum veto</i> , red. U. Kosińska — Jerzy Dygdała	3	761
Brewing D., <i>Im Schatten von Auschwitz. Deutsche Massaker an polnischen Zivilisten 1939–1945</i> — Tomasz Szarota	Eng. 2	178
Buchberger E., <i>Shifting Ethnic Identities in Spain and Gaul, 500–700. From Romans to Goths and Franks</i> — Robert Kasperski	4	937
Cinciała A., <i>Dziennik 1846–1853</i> — Marcin Jarząbek	3	775
Dawidowicz A., <i>Myśl polityczna Stronnictwa Narodowego 1928–1939. Wspólnota ideału czy alternacja koncepcji</i> — Katarzyna Wrzezińska	3	793
Deak J., <i>Forging a Multinational State. State Making in Imperial Austria from the Enlightenment to the First World War</i> — Jan Surman	3	772
<i>Die mittelalterliche Thronfolge im europäischen Vergleich</i> , hrsg. von M. Becher — Zbigniew Dalewski	4	943
Dukwicz D., <i>Rosja wobec sejmu rozbiorowego warszawskiego (1772–1775)</i> — Michael G. Müller	3	766
<i>Dziennik ks. Adama Jerzego Czartoryskiego 1813–1817</i> , oprac. i wstępem opatrzyła M. Karpińska, przypisami opatrzyła M. Karpińska przy współpracy J. Pezdy — Wacław Hubert Zawadzki	1	207
Endelman T.M., <i>Leaving the Jewish Fold. Conversion and Radical Assimilation in Modern Jewish History</i> — Paweł Jasnowski	1	201
Filipek-Misiak A., <i>W ogrodzie cnót, wad i grzechów. Problematyka cnót w wybranych średniowiecznych kronikach klasztornych na Śląsku i w Czechach</i> — Monika Juzepczuk	4	964
<i>Friedrich Barbarossa in den Nationalgeschichten Deutschlands und Ostmitteleuropas (19.–20. Jh.)</i> , hrsg. von K. Görich, M. Wihoda — Michał Tomaszek	4	958

Frost R., <i>The Oxford History of Poland-Lithuania</i> , vol. 1: <i>The Making of the Polish-Lithuanian Union, 1385-1569</i> — Lidia Korczak.....	3	743
Gawlitta S., 'Aus dem Geist des Konzils! Aus der Sorge der Nachbarn!'. <i>Der Briefwechsel der polnischen und deutschen Bischöfe von 1965 und seine Kontexte</i> — Piotr Madajczyk	Eng. 2	184
Grabowska-Pieńkosz D., <i>Zapisani w pamięci. Nauczyciele zaboru austriackiego w literaturze pamiętnikarskiej</i> — Tomasz Pudłocki	4	998
Grigson C., <i>Menagerie. The History of Exotic Animals in England 1100-1837</i> — Konrad Bielecki	4	953
Ijäs M., <i>Res publica Redefined? The Polish-Lithuanian Transition Period of the 1560s and 1570s in the Context of European State Formation Processes</i> — Edward Opaliński	3	756
Jasiński T., <i>Gall Anonim — poeta i mistrz prozy. Studia nad rytmiką prozy i poezji w okresie antycznym i średniowiecznym</i> — Marek Cetwiński.....	1	172
Kalbarczyk S., <i>Kazimierz Bartel (1882-1941). Uczony w świecie polityki</i> — Marek Sioma	1	213
Kempa T., <i>Konflikty wyznaniowe w Wilnie od początku reformacji do końca XVII wieku</i> — Elmantas Meilus	3	750
Komorowski J., <i>Teatr i widowiska na Wołyniu do 1863 roku. Z przydaniem Ziemi Kijowskiej</i> — Tadeusz Epsztein	4	994
Konopczyński W., <i>Dziennik 1918-1921</i> — Tadeusz Kondracki.....	3	783
<i>Korespondencja polityczna Stanisława Augusta. Augustyn Deboli 1780 / Korespondencja polityczna Stanisława Augusta. Augustyn Deboli 1781</i> , oprac. E. Zielińska, A. Danilczyk — Paweł Zajac	4	980
Krafl P.O., <i>Polské provinciální synody 13.-15. století</i> — Leszek Zygmier	1	175
Kruszewski T., <i>Rodowód pierwszych Piastów wielkopolskich (potomstwo Mieszka III Starego i jego synów) na tle rodowodu książąt pomorskich. Studium historycznoprawne i genealogiczne</i> — Tomasz Jurek.....	3	735
Krzemiński T., <i>Codziennosc mniejszych miast Pomorza Nadwiślańskiego końca XIX i pierwszych dziesięcioleci XX wieku. Zmiany warunków materialnych i przeobrażenia obyczajowości</i> — Wojciech Turek.....	4	1002
Lamberts E., <i>The Struggle with Leviathan. Social Responses to the Omnipotence of the State, 1815-1965</i> — Tomasz Pudłocki	4	989
<i>Legitimation von Fürstendynastien in Polen und dem Reich. Identitätsbildung im Spiegel schriftlicher Quellen (12.-15. Jahrhundert)</i> , ed. G. Vercamer and E. Wólkiewicz — Jarosław Sochacki	Eng. 2	162
Liedke M., <i>Rodzina magnacka w Wielkim Księstwie Litewskim w XVI-XVIII wieku. Studium demograficzno-społeczne</i> — Grzegorz Błaszczuk	1	190
Łupienko A., <i>Kamienice czynszowe Warszawy 1864-1914</i> — Błażej Brzostek.....	1	210
Marzec W., <i>Rebelia i reakcja. Rewolucja 1905 roku i plebejskie doświadczenie polityczne</i> — Magdalena Micińska	3	779
Molik W., <i>Polscy studenci na uniwersytetach niemieckich od końca XVIII do początku XX wieku</i> — Joanna Schiller-Walicka.....	4	984
Mühle E., <i>Breslau. Geschichte einer europäischen Metropole</i> — Leszek Ziátkowski	1	184

Patronat artystyczny Jagiellonów, ed. M. Walczak and P. Węcowski — Giedrė Mickūnaitė	Eng. 2	166
Pečar A., Tricoire D., <i>Falsche Freunde. War die Aufklärung wirklich die Geburtsstunde der Moderne?</i> — Maciej Janowski.....	4	976
<i>Protokoły posiedzeń plenarnych Rady Narodowej Księstwa Cieszyńskiego (1918- 1920)</i> , cz. 1, wyd. E. Długajczyk, M. Skrzypek, cz. 2: <i>Dokumenty dodatkowe</i> , wyd. M. Skrzypek — Grzegorz Gąsior.....	3	787
<i>Rozliczanie totalitarnej przeszłości. Zbrodnie, kolaboracja i symbole przeszłości</i> , red. A. Paczkowski — Anna Wolff-Powęska.....	4	1007
Rzepkowski K., <i>Złoty kciuk. Młyn i młynarz w kulturze Zachodu</i> — Grzegorz Myśliwski	1	179
<i>Socjologia historyczna. Wokół wyzwań teoretycznych i praktyki badawczej</i> , red. B. Cymbrowski, K. Frysztański — Bartosz Kaliski	4	933
Szołtysek M., <i>Rethinking East-Central Europe: Family Systems and Co-Residence in The Polish-Lithuanian Commonwealth</i> — Cezary Kukło	Eng. 2	172
Szpak E., „Chory człowiek jest wtedy jak coś go boli”. <i>Společno-kulturowa historia zdrowia i choroby na wsi polskiej po 1945 r.</i> — Natalia Jarska	4	1021
Szumski J., <i>Polityka a historia. ZSRR wobec nauki historycznej w Polsce w latach 1945-1964</i> — Bożena Witowicz.....	4	1015
Turek W., <i>Obóz Narodowy w Gdyni w latach 1920-1939</i> — Tomasz Sikorski ..	1	223
<i>Władza i architektura. Rezydencje monarchów i siedziby władz państwowych w Europie — formy i funkcje (XV-XXI w.)</i> , red. nauk. A. Czarniecka, P. Deles, A. Sołtys — Mikołaj Getka-Kenig	4	968
<i>Women in the Medieval Monastic World</i> , ed. J. Burton, K. Stöber — Anna A. Dryblak.....	1	167
Woniak K., <i>Verdrängen und Wiederentdecken. Die Erinnerungskulturen in den west- und nordpolnischen Kleinstädten Labes und Flatow seit 1945. Eine vergleichende Studie</i> — Mateusz J. Hartwich.....	4	1013
Zupka D., <i>Ritual and Symbolic Communication in Medieval Hungary under the Árpád Dynasty (1000-1301)</i> — Agnieszka Bartoszewicz	4	948

IN MEMORIAM

Barbara Grochulska (13 X 1924 — 30 IV 2017) — Piotr Ugniewski.....	3	799
Edward Potkowski (10 V 1934 — 31 VII 2017) — Jan Tyszkiewicz.....	3	803
Lech Trzeciakowski (24 XII 1931 — 7 I 2017) — Przemysław Matusik	1	229
Andrzej Wędzki (14 XI 1927 — 13 XII 2017) — Ryszard Grzesik.....	4	1029
Małgorzata Wilska (28 II 1940 — 19 II 2017) — Maria Koczerska	1	235

KOMUNIKATY

List PTH do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy	1	241
--	---	-----

CONTENTS

Bębnik Grzegorz, The “Incident” at Stopnica on 9 September 1939 — Between a Court Crime and Execution	1	65
--	---	----

Czubaty Jarosław, The Duchy of Warsaw — the First Modern Polish State?	2	365
Gaul Jerzy, The Stance of Józef Piłsudski Regarding the Election to the Austrian Parliament and Activities of the Polish Socialist Deputies of the Ninth Term (1897–1900)	4	901
Górny Maciej, Cards on the Table. Geography and the Boundaries of New Europe after the First World War	2	427
Jarska Natalia, A Patriarchal Marriage? The Women’s Movement and the Communist Party in Poland (1945–1989).....Eng.	2	7
Korczak-Siedlecka Jaśmina, Did the Peasant Have Honour? The Use of Category of Honour in Studies into Early Modern Society	3	633
Kosińska Rozalia, The Dietines of 1766	4	861
Kupisz Dariusz, Attempts to Organise the Forces of “Domestic Defence” by the Nobility of Kiev, Braclav, and Czernihów Palatinates (1649–1650).....	1	5
Kuźma-Markowska Sylwia, “Help Polish Children”: Humanitarian Mobilization of American Public Opinion after the First World War...	3	657
Opaliński Edward, The Crisis, Collapse, and Revival of the Commonwealth during the Second Northern War (1655–1660).....	2	337
Pac Grzegorz, Holy Virginity, the Queen of Virgins, and Power in the Ottonian Reich	4	815
Pałka Jarosław, The Vistula Programme. Nuclear Weapons for the Polish People’s Army in Case of War	Eng. 2	69
Pasztor Maria, A Circle of Impossibility. The Problem of Disarmament, Détente and Security in Polish-Italian Relations (1958–1969)	Eng. 2	39
Pleszczyński Andrzej, The Crisis and Collapse of Early Slavic States and Their Reconstruction (the Ninth–Eleventh Centuries). An Outline of the Problem	2	263
Skórzyński Jan, KOR and Its Model of Resistance. Study of Dissent and Opposition in the Communist Poland	Eng. 2	87
Staliūnas Darius, Modern Lithuania — Was there an Alternative to the Model of the Nation-State?.....	2	403
Szadkowski Paweł, Old-Polish and Spanish Military Writings of the Sixteenth Century in the Context of Theory of Military Revolution. An Attempt at Comparison	3	597
Szelągowska Krystyna, A Crisis of Statehood in the Mid-Seventeenth Century: A Parallel between Denmark and the Polish-Lithuanian Commonwealth	2	303
Wesołowski Adrian, The Immortal and the Philanthropic. Historical Research into the Origins and Nature of Stanisław Staszic’s Fame	1	29

REVIEWS — POLEMICS — MATERIALS

Budzyński Radosław, On Unknown Gustaw Manteuffel’s Letters from the Collection of the Library of the University of L’viv. A Communiqué...	3	693
Pazik Przemysław, Political Catholicism in Poland in 1945–1948. An Overview of Political Activity of Catholics	Eng. 2	111

CRITICAL ARTICLES

Broniarczyk Marcin, On Crown Senators under King Władysław IV	1	149
Jarosz Dariusz, Regarding the Reception of the Stalinist Plan for the Transformation of Nature in Hungary, Czechoslovakia and Poland	Eng. 2	143
Pomierny-Wąsińska Anna, Early City Commune(s) in Medieval Italy in the Light of Chris Wickham's Reflections	3	705
Prostko-Prostyński Jan, Theodoric the Great's Religious Policy in a New Approach?	1	119
Wiszewski Przemysław, Germans on Poland and Poles? On Various Levels of the Transfer of Cultural Content in the Middle Ages	3	721

SPIS AUTORÓW

Bartoszewicz Agnieszka	4	948–953	Kuźma-Markowska Sylwia	3	657–688
Bębniak Grzegorz	1	65–101	Madajczyk Piotr	Eng. 2	184–189
Bielecki Konrad	4	953–958	Matusik Przemysław	1	229–233
Błaszczak Grzegorz	1	190–196	Meilus Elmantas	3	750–755
Broniarczyk Marcin	1	149–166	Micińska Magdalena	3	779–782
Brzostek Błażej	1	210–213	Mickūnaitė Giedrė	Eng. 2	166–172
Budzyński Radosław	3	693–704	Müller Michael G.	3	766–771
Bůžek Václav	2	471–481	Myśliwski Grzegorz	1	179–184
Cetwiński Marek	1	172–175	Nosow Boris	2	507–516
Czubaty Jarosław	2	365–401	Opaliński Edward	1	197–201
Dalewski Zbigniew	4	943–948		2	337–363
Danielewski Marcin	1	103–113		3	689–691
Dryblak Anna A.	1	167–172		3	756–761
Dygdała Jerzy	3	761–765	Pac Grzegorz	4	815–859
Dygo Marian	3	738–743	Pałka Jarosław	Eng. 2	69–85
Epszstein Tadeusz	4	994–997	Pasztor Maria	Eng. 2	39–67
Gaul Jerzy	4	901–932	Pazik Przemysław	Eng. 2	111–142
Gąsior Grzegorz	3	787–792	Pleszczyński Andrzej	2	263–302
Getka-Kenig Mikołaj	4	968–976	Pomierny-Wąsińska Anna	3	705–719
Górny Maciej	2	427–469	Prostko-Prostyński Jan	1	119–147
Grzesik Ryszard	4	1029–1034	Pudłocki Tomasz	4	989–994
Hartwich Mateusz J.	4	1013–1015		4	998–1002
Janowski Maciej	4	976–980	Schiller-Walicka Joanna	4	984–989
Jarosz Dariusz	Eng. 2	143–155	Sikorski Tomasz	1	223–228
Jarska Natalia	Eng. 2	7–37	Sioma Marek	1	213–223
	4	1021–1027	Skórzyński Jan	Eng. 2	87–110
Jarząbek Marcin	3	775–778	Sochacki Jarosław	Eng. 2	162–166
Jasnowski Paweł	1	201–206	Sowa Andrzej Leon	1	115–118
Jurek Tomasz	3	735–738	Staliūnas Darius	2	403–425
Juzepczuk Monika	4	964–968	Surman Jan	3	772–775
Kaliski Bartosz	4	933–937	Szadkowski Paweł	3	597–631
Kasperski Robert	Eng. 2	157–162	Szarota Tomasz	Eng. 2	178–183
	4	937–943	Szelągowska Grażyna	2	517–527
Kąkolewski Igor	2	483–497	Szelągowska Krystyna	2	303–335
Kizwalter Tomasz	2	499–505	Ther Philipp	2	529–537
Koczerska Maria	1	235–240	Tomaszek Michał	4	958–964
Kondracki Tadeusz	3	783–786	Turek Wojciech	4	1002–1007
Korczak Lidia	3	743–750	Tyszkiewicz Jan	3	803–805
Korczak-Siedlecka Jaśmina	3	633–655	Ugniewski Piotr	3	799–802
Kosińska Rozalia	4	861–899	Wesołowski Adrian	1	29–63
Kuklo Cezary	Eng. 2	172–178	Wiszewski Przemysław	3	721–733
Kupisz Dariusz	1	5–27	Witowicz Bożena	4	1015–1021

Wolff-Powęska Anna	4	1007-1012	Znamierowska-		
Wrzesińska Katarzyna	3	793-797	-Rakk Elżbieta	2	555-567
Zacharias Michał Jerzy	2	539-553	Zygner Leszek	1	175-179
Zajac Paweł	4	980-984	Żarnowski Janusz	2	569-573
Zawadzki Wacław Hubert	1	207-210	Żurawski vel Grajewski		
Ziątkowski Leszek	1	184-190	Radosław Paweł	2	575-588

SPIS RECENZENTÓW WEWNĘTRZNYCH I ZEWNĘTRZNYCH

- Dániel Bagi (Uniwersytet w Peczu, Węgry)
Anna Barańska (Katolicki Uniwersytet
Lubelski Jana Pawła II, Polska)
Piotr Biliński (Uniwersytet Jagielloński,
Polska)
Maria Bogucka (Polska Akademia
Umiejętności, Kraków)
Włodzimierz Borodziej (Instytut
Historyczny Uniwersytetu
Warszawskiego, Polska)
Zofia Brzozowska (Uniwersytet Łódzki,
Polska)
Wiesław Caban (Uniwersytet Jana
Kochanowskiego w Kielcach, Polska)
Tomasz Chinciński (Muzeum II Wojny
Światowej w Gdańsku, Polska)
Andrzej Chwalba (Uniwersytet
Jagielloński, Polska)
Roman Czaja (Uniwersytet Mikołaja
Kopernika w Toruniu, Polska)
Jarosław Czuby (Instytut Historyczny
Uniwersytetu Warszawskiego,
Polska)
Marek Piotr Deszczyński (Akademia
Sztuki Wojennej w Warszawie,
Polska)
Józef Dobosz (Uniwersytet Adama
Mickiewicza w Poznaniu, Polska)
Adam Dziurok (Uniwersytet Kardynała
Stefana Wyszyńskiego w Warszawie,
Polska)
Witold Filipczak (Uniwersytet Łódzki,
Polska)
Andrzej Friszke (Instytut Spraw
Politycznych PAN w Warszawie,
Polska)
Robert Frost (Uniwersytet w Aberdeen,
Szkocja)
Mikołaj Getka-Kenig (Uniwersytet
Jagielloński, Polska)
Anna Grześkowiak-Krwawicz (Instytut
Badań Literackich PAN w Warszawie,
Polska)
Dariusz Jarosz (Instytut Historii PAN
w Warszawie, Polska)
Tomasz Jurek (Instytut Historii PAN
w Warszawie, Polska)
Jerzy Kajetanowicz (Uniwersytet
Humanistyczno-Przyrodniczy
im. Jana Długosza w Częstochowie,
Polska)
Robert Kasperski (Instytut Historii PAN
w Warszawie, Polska)
Barbara Klich-Kluczevska (Uniwersytet
Jagielloński, Polska)
Piotr Köhler (Uniwersytet Jagielloński,
Polska)
Robert Kołodziej (Uniwersytet
Wrocławski, Polska)
Jakub Kujawiński (Uniwersytet Helsiński,
Finlandia)
Robert Kupiecki (Instytut Stosunków
Międzynarodowych Uniwersytetu
Warszawskiego, Polska)
Anna Landau-Czajka (Szkola Główna
Gospodarstwa Wiejskiego
w Warszawie, Polska)
Olga Linkiewicz (Instytut Historii PAN
w Warszawie, Polska)
Gabriela Majewska (Uniwersytet
Gdański, Polska)
Bronius Makauskas (Uniwersytet
im. Witolda Wielkiego w Kownie,
Litwa)
Karol Mazur (Muzeum Powstania
Warszawskiego, Polska)
Magdalena Micińska (Instytut Historii
PAN w Warszawie, Polska)
Jan Molenda (em., Polska)
Joanna Nalewajko-Kulikow (Instytut
Historii PAN w Warszawie,
Polska)
Dariusz Nawrot (Uniwersytet Śląski
w Katowicach, Polska)
Andrzej Nowak (Uniwersytet
Jagielloński, Polska)

Sławomir M. Nowinowski (Uniwersytet Łódzki, Polska)	Tomasz Stryjek (Instytut Spraw Politycznych PAN w Warszawie, Polska)
Jan Olaszek (Instytut Pamięci Narodowej w Warszawie, Polska)	Andrzej Szwarz (Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego, Polska)
Piotr Osęka (Instytut Spraw Politycznych PAN w Warszawie, Polska)	Jacek Tebinka (Uniwersytet Gdański, Polska)
Andrzej Paczkowski (Instytut Spraw Politycznych PAN w Warszawie, Polska)	Michał Tomaszek (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Polska)
Przemysław Paradowski (Uniwersytet SWPS, Polska)	Jerzy Urwanowicz (Uniwersytet w Białymstoku, Polska)
Maria Pasztor (Instytut Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego, Polska)	Martin Wihoda (Uniwersytet Tomasza G. Masaryka w Brnie, Czechy)
Henryk Rutkowski (em., Polska)	Teresa Wolińska (Uniwersytet Łódzki, Polska)
Tomasz Sikorski (Uniwersytet Szczeciński, Polska)	Mariusz Wołos (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska)
Jarosław Sochacki (Akademia Pomorska w Słupsku, Polska)	Michał Zwierzykowski (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska)
Mariusz Stangreciuk (Siedlce, Polska)	
Rafał Stobiecki (Uniwersytet Łódzki, Polska)	

WYKAZ SKRÓTÓW

AAN	— Archiwum Akt Nowych w Warszawie
AGAD	— Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie
AGZ	— <i>Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie, t. 1–25, Lwów 1868–1935</i>
AP	— Archiwum Państwowe
AIPN	— archiwum Instytutu Pamięci Narodowej
ANK	— Archiwum Narodowe w Krakowie
APH	— „Acta Poloniae Historica”
ASWK	— <i>Akta sejmikowe województwa krakowskiego</i>
ASWP	— <i>Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego</i>
BC	— Biblioteka Muzeum Narodowego im. Czartoryskich w Krakowie
BJ	— Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
BK	— Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Kórniku
b.m.d.	— bez miejsca i daty wydania
BN	— Biblioteka Narodowa w Warszawie
BO	— Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu
BPAU-PANKr	— Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie
BR	— Biblioteka Publiczna im. Edwarda Raczyńskiego w Poznaniu
CAW	— Centralne Archiwum Wojskowe
CDS	— <i>Codex diplomaticus nec non epistolaris Silesiae</i> , Wrocław 1956–1964
CPH	— „Czasopismo Prawno-Historyczne”
DN	— „Dzieje Najnowsze”
KDKK	— <i>Kodeks dyplomatyczny Katedry Krakowskiej</i> , Kraków 1874–1883
KDM	— <i>Kodeks dyplomatyczny Małopolski</i> , Kraków 1876–1905
KDMaz	— <i>Codex diplomaticus et commemorationum Masoviae generalis</i> , Warszawa 1919
KDP	— <i>Kodeks dyplomatyczny Polski</i> , Warszawa 1847–1887
KDW	— <i>Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski</i> , Poznań 1877 nn.
KH	— „Kwartalnik Historyczny”
KHKM	— „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”
LVIA	— Lietuvos valstybiės istorijos archyvas w Wilnie
MGH	— <i>Monumenta Germaniae Historica</i>

MGH SrG	— <i>Monumenta Germaniae Historica, Scriptores rerum Germanicarum</i>
MGH SS	— <i>Monumenta Germaniae Historica, Scriptores</i>
MK	— Metryka Koronna
MPH	— <i>Monumenta Poloniae Historica</i>
MPH s.n.	— <i>Monumenta Poloniae Historica, Series nova</i>
mps	— maszynopis
n.	— i następna
nn.	— i następne
OiRP	— „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”
op. cit.	— opus citatum
oprac.	— opracował
PH	— „Przegląd Historyczny”
PL	— <i>Patrologiae cursus completus. Series Latina</i> , Paris 1844–1865
por.	— porównaj
przyp.	— przypis
PSB	— <i>Polski Słownik Biograficzny</i>
RDSG	— „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”
red.	— redaktor, redakcja
RH	— „Roczniki Historyczne”
RHum	— „Roczniki Humanistyczne”
rkp.	— rękopis
RWHF PAU	— „Rozprawy i Sprawozdania z Posiedzeń Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności”, Kraków 1874–1891
	— „Rozprawy Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1891–1918
	— „Rozprawy Polskiej Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1921
	— „Rozprawy — Polska Akademia Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1921–1928/1929
	— „Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego — Polska Akademia Umiejętności”, Kraków 1928/1929–1952
	— <i>Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego — Polska Akademia Umiejętności</i> , Kraków 1992–
SDRE	— „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej”
SGKP	— <i>Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich</i>
SH	— „Studia Historyczne”
SIRIO	— <i>Sbornik Imperatorskogo Russkogo Istoričeskogo Obščestva</i> , t. 1–148, S.-Peterburg 1867–1916
Sobótka	— „Śląski Kwartalnik Historyczny «Sobótka»”
SPPP	— <i>Starodawne Prawa Polskiego Pomniki</i>
SRP	— <i>Scriptores Rerum Polonicarum</i>

SSS	— <i>Słownik Starożytności Słowiańskich</i>
St. Źr.	— „ <i>Studia Źródłoznawcze</i> ”
sygn.	— sygnatura
Urzędnicy	— <i>Urzędnicy Dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII Wieku. Spisy</i> , red. A. Gąsiorowski, t. 1–, Wrocław, Kórnik 1985–
Urzędnicy, Litwa	— <i>Urzędnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV–XVIII wiek. Spisy</i> , red. A. Rachuba, t. 1–, Warszawa 2004–
VC	— <i>Volumina Constitutionum</i> , t. 1–, Warszawa 1996– (należy cytować odpowiednio, według wzoru: VC 1/1)
VL	— <i>Volumina Legum</i> , t. 1–8, Warszawa 1732–1782; t. 9, Kraków 1889; t. 10, Poznań 1952 (cytować np.: VL 7, s. 234)
wyd.	— wydanie, wydał
z.	— zeszyt
ZH	— „ <i>Zapiski Historyczne</i> ”
zob.	— zobacz

TRANSLITERACJA SŁOWIAŃSKICH ALFABETÓW CYRYLICKICH

Nr	Litera alfabetu cyrylicznego		Transliteracja		Język*	Nr	Litera alfabetu cyrylicznego		Transliteracja		Język
1	А	а	А	а	b b u m r s u	27	Р	р	Р	р	b b u m r s u
2	Б	б	В	в	b b u m r s u	28	С	с	С	с	b b u m r s u
3	В	в	В	в	b b u m r s u	29	Т	т	Т	т	b b u m r s u
4	Г	г	Г	г	b b u m r s u	30	Ѓ	ѓ	Ѓ	ć	s
5	Д	д	Д	д	b b u m r s u	31	Ќ	ќ	Ќ	ќ	m
6	Ђ	ђ	Ђ	ђ	s	32	У	у	У	u	b b u m r s u
7	Ѓ	ѓ	Ѓ	ѓ	m	33	Ў	ў	Ў	ǔ	b
8	Е	е	Е	е	b b u m r s u	34	Ф	ф	Ф	f	b b u m r s u
9	Ё	ё	Ё	ё	b r	35	Х	х	Н	h	b b u m r s u
10	Є	є	Ê	ê	u	36	Ц	ц	С	c	b b u m r s u
11	Ж	ж	Ž	ž	b b u m r s u	37	Ч	ч	Č	č	b b u m r s u
12	З	з	Z	z	b b u m r s u	38	Џ	џ	Đ	đ	m s
13	С	с	Ž	ž	m	39	Ш	ш	Š	š	b b u m r s u
14	И	и	I	i	b** b u m r s u	40	Щ	щ	Ŝ	ŝ	b u r u
15	І	і	Ì	ì	b r** u	41	Ъ	ъ	"	"	b** b u r
16	Ї	ї	Ï	ï	u	42	Ы	ы	Y	y	b r u**
17	Ј	ј	Ǧ	ǧ	m s	43	Ь	ь	'	'	b b u r u
18	Й	й	J	j	b b u r u	44	Э	э	È	è	b r
19	К	к	K	k	b b u m r s u	45	Ю	ю	Û	û	b b u r u
20	Л	л	L	l	b b u m r s u	46	Я	я	Â	â	b b u r u
21	Љ	љ	Ĺ	ĺ	m s	47	'	'	'	'	b b u m r s u
22	М	м	M	m	b b u m r s u	48	Њ	њ	Ĝ	ğ	b** u**
23	Н	н	N	n	b b u m r s u	49	Ћ	ќ	Ě	ě	b** r** u**
24	Њ	њ	Ñ	ñ	m s	50	Ж	ж	Ǻ	ǻ	b u**
25	О	о	O	o	b b u m r s u	51	Θ	θ	Ƒ	ƒ	r**
26	П	п	P	p	b b u m r s u	52	V	v	Ỳ	ỳ	r**

* Oznaczenia języków: b — białoruski, bu — bułgarski, m — macedoński, r — rosyjski, s — serbsko-chorwacki, u — ukraiński.
 ** Występuje w dawnej pisowni.

INSTYTUT HISTORII PAN
PRZEDSTAWIA

Metamorfozy społeczne

**Wielka Wojna w polskiej korespondencji
zatrzymanej przez cenzurę austro-węgierską**
Materiały polskich grup cenzury z lat 1914–1918

Kwerenda, wstęp, opracowanie i przypisy:
Paweł Brudek, Jan Molenda, Jerzy Z. Pająk

TOM 1

SPIS TREŚCI TOMÓW 1–5
WSTĘP
CZĘŚĆ I

13

Instytut Historii PAN

www.ihpan.edu.pl

ISSN 0023-5903

9 770023 590802

<http://rcin.org.pl>